

SEXAGESIMA AD 2020

Ho 10:12–13 (1Kr 3:7–15; Jh 4:31–38)

12 Külvake enestele õiguseks, lõigake vastavalt vagadusele; rajage enestele uudismaad, sest aeg on otsida ISSANDAT, kuni Ta tuleb ja õpetab teile õigust!

13 Te olete kündnud õelust, lõiganud ülekohtu, söönud valede vilja. Sest sa oled lootnud oma tee peale, oma paljude kangelaste peale.

Sissejuhatus

Hoosea raamat on esimene kaheteistkümnest nn väiksest prohvetist ning pärineb 8. sajandi II poolest eKr. Raamatu tegevuspaigaks on [Põhja-] Iisraeli kuningriik, autoriks (või peamiseks autoriks) Beerri poeg Hoosea, kelle päritolu, sotsiaalse staatuse ja elukäigu kohta pole teada rohkem kui see, mida ta meile ise teada annab: et ta abiellus Jumala käsul Diblaimi tütre Gomeriga, kes oli olnud hooranaine ning osutus abielurikkujaks, ning et tal oli kaks poega ja tütar, kes nagu ta naine ja abielugi said Jumala poolt Iisraeli rahvale mõeldud ettekuulutuste märgiks.

Nimi יהושע tuleneb verbist עָשָׂה – «päästma» –, tähendades niisiis «päästmine».¹ Hoosea kehastab nii oma nime kui kogu oma elu ja isikuga Jumalat ning Tema vahekorda oma rahvaga: Jumala kannatavat armastust ja valmisolekut Iisraeli rahva truudusetusele üha uuesti andestuse, halastuse ja lepitusega vastata, kuigi Ta ei jäta oma rahvast ka – ikka sellesama rahva päästmise nimel – hoiatamata ja karistamata.

Ülesehituselt jaguneb Hoosea raamat laias laastus kaheks: esimesed kolm peatükki kirjeldavad Hoosea abielu ja perekonda pildina Jumala ja Tema rahva vahekorra, ülejäänud üksteist peatükki annavad üksikasjalise pildi Iisraeli patust ja süütegudest, sisaldades ka ettekuulutusi rahvast tabavast karistusest ning tulevase pääste töötusi.

Raamatu ajalooliseks taustaks on Assüüria impeeriumi tõus ning Iisraeli kõikumine kahe suurvõimu – Assüüria ja Egiptuse – vahel. Iisraeli peamise patuna toob Hoosea esile ebajumalateenistuse, millest võrsuvad kõikvõimalikud muud süüteod ja üleüldine kõlbeline laostumine: «Maal ei ole tõsidust, armastust ega ka mitte Jumala tundmist! Sajatatakse ja valetatakse, tapetakse ja varastatakse, rikutakse abielu ja murtakse sisse ning veresüü järgneb veresüüle.» (Ho 4:2) Jumalast ja Tema Seadusest taganemise tulemuseks on nii maad tabavad ikaldused ja muud õnnetused kui ka sõda, allajäämine vaenulikele suurvõimudele, pagendus ja isegi naasmine kunagisse Egiptuse orjapõlve. Ainsaks pääseteeks on Jumala poole pöördumine ning Tema armu otsimine.

¹ Sama päritolu on nimi יהושע – eesti keeles Joosua, kreeka- ja ladinapäraselt Jeesus – «Issand päästab», «Issand on pääste/päästja».

Keelelisi märkuseid

Õiguseks – לְצַדִּיקָה – sõna צַדִּיקָה – «õigus», «õiglus» – tuleneb verbist צָדַק – «õige olema», «sirge olema» – ning tähistab nii seadustega kui ka õiglustundega kooskõlas olevat toimimist ja eluviisi, samuti sirgjoonelisust, ausust ja kõlbelist kõverusetust.²

Vastavalt vagadusele – לְפִי־חֶסֶד – sõna חֶסֶד tähendab «headus», «heatahtlikkus», «heldus», ka «ustavus»³ ja «armastus».⁴

Rajage enestele uudismaad – נִירוּ לָכֶם נִיר – sõna נִיר – «uudismaa» – tuleneb verbist נִיר – «künda», tähistades niisiis värskelt küntud maad.

Otsida – לְדַרוֹשׁ – sõna דָּרַשׁ tähendab «otsima», ka «[kellegi järele või midagi] nõudma», «[midagi endale] küsima».

Issandat – originaalis on siin Jumala nimi יְהוָה.

Ja õpetab teile õigust – וַיְרֶה צֶדֶק לָכֶם – sõna יָרָה tähendab ka «õpetama», ent selle esmatähendus on «heitma», «viskama», «valama», seega võiks tõlkida «...ja valab teie peale õigust.»⁵

Te olete kündnud õelust – וְרִשְׁתֶּם־רָשָׁע – sõna רָשָׁע tähendab «künda», «[sisse lõikama]», «uurendama». Sõna רָשָׁע tähistab kurjust, ülekohtu, ebaõiglust, seadusest üleastumist, ka vägivalda ja õelust.⁶

Sest sa oled lootnud – כִּי־בִטַחְתָּ – sõna כִּי־בִטַחְתָּ tähendab «usaldama», «kindel olema», «julge olema».

² Kuna siin on juttu külvamisest ning eelnevas salmis räägitakse Eefraimi, Juuda ja Jaakobi härgade kombel ikke alla rakendamisest ja põllul tööle panemisest – «Mina rakendan Efraimi, Juuda peab künda, Jaakob äestama.» (Ho 10:11) –, võime siinkohal kujutleda pilti sirgetest külvivagudest.

³ Vrd nt Ho 6:6: «Sest ustavus on see, mida ma tahan, aga mitte ohver...»

⁴ Nii õigus kui ustavus koos armastuse, halastuse ja õiglusega on Jumala ja Tema rahva lepinguvahekorra mõõdapääsmatuks osaks ja aluseks (vrd nt Ho 2:21). Siin öeldut võib tõlgendada kas «külvake õigust ja lõigake headust» või «[kui te] külvate õigust, [siis te] lõikate headust (või: «[Jumala] helduse kohaselt»)». Septuaginta tõlgib: στείρατε ἑαυτοὺς εἰς δικαιοσύνην, τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς – «Külvake enestele õiguseks, koguge eluviljaks.»

⁵ Või nagu 1739. aasta Piiblis: «...ja lasseb õigust teile saddada». Selline tõlge on kooskõlas ka prohveti poolt kasutatud põlluharimisest laenatud võrdpildiga.

⁶ Selle võrdpildi mõte võiks olla kas selles, et «kõikjale, kus te olete olnud, olete jätnud oma ülekohtu märgid» või et «te kannate oma õeluse märke» (umbes nii, nagu öeldakse, et kellegi «palgele on küntud ajavaod»).

Oma tee peale – נִדְרְכָּךְ – sõna נִדְרַךְ tuleneb verbist נִדַּר – «sammuma», «astuma», «[sisse] tallama» ning tähistab nii teed kui ka eluviisi ja elukäiku (võib-olla ka eluvalikuid).

Oma paljude kangelaste peale⁷ – גִּבּוֹרֶיךָ – sõna גִּבּוֹר tuleneb verbist גָּבַר – «tugev olema», «võimust võtma» – ja tähistab enamasti vägevaid, suuri, tugevaid mehi, sõjamehi, väepealikke, kangelasi.

Sisuline analüüs

Ho 10:12–13 kuulub pikemasse tervikusse, milles tuuakse esile Iisraeli patt ja ülekohus ning talle selle tulemusena osaks saav häbi ja karistus. Niisiis on tegemist tõsise kutsega meeleparandusele, kusjuures erilist lootust Iisraelile ei anta: «Seepärast tõuseb su rahva keskel sõjakära ja kõik su kindlused hävitatakse.» (Ho 10:14) Jumal lubab küll halastada ja kinnitab, et Tema rahvast ei hävitata täielikult (vt nt Ho 11:9), kuid see ei tähenda, et Jumala viha oleks täielikult kustunud.

Väljapääsuks on Jumala otsimine, Tema juurde tagasi pöördumine ning Temalt andeksandmise ja armu palumine (vrd Ho 14:2–3), kusjuures selle juurde peab kuuluma ka mõistmine, et abi ei tule kuskilt mujalt ega kellegi teise, kindlasti mitte ühegi ümbritseva suurvõimu ega [nende] ebajumalate käest: «Assur ei päästa meid, me ei taha sõita hobuste seljas ja me ei ütlen enam oma kätetööle: «Meie jumal!», sest Sinu juures leiab ka vaeslaps halastust.» (Ho 14:4)

Kuigi Hoosea raamatu tuntuimaks ja määravaks võrdpildiks on prohveti ja tema abielurikkujast naise lootusetult kontrastne vahekord⁸, leidub raamatus ka mitmeid loodusest ja põlluharimisest laenatud võrdlusi: Iisrael on nagu kõrbes valminud viinamarjad või viigipuu esimene vili (Ho 9:10), nagu vohav viinapuu (Ho 10:1), nagu aganad, mis rehealusest tuulatakse (Ho 13:3); ta õitseb nagu lilleke, tal on õlipuu kaunidus (Ho 14:6–7). Iisrael on aga ka nagu kangekaelne lehm (Ho 4:16), nagu kohtlane tuvi, nagu linnud, kes oma taipamatuses võrku langevad (Ho 7:11–12), nagu üksik, võõrsile eksinud metseesil (Ho 8:9), nagu õpetatud ja ikkesse rakendatud – või õpetamist ja rakendamist vajav – härjavärss (Ho 10:11).

Ho 10:11–13 kasutab võrdpildina kündmist, külvamist ja lõikust. Seni on Iisrael kündnud õeluses, külvanud ülekohut ja kurja ning lõiganud veelgi rohkemat ülekohut, vägivalda ja hävingut, nii seda ise põhjustades kui väljastpoolt enda peale tõmmates. Häving ja karistus on sama möödapääsmatud ja paratamatud nagu see, et mida keegi külvab, seda ta ka lõikab – enamasti pealegi mitmekordselt: «Nad külvavad tuult ja lõikavad tormi.» (Ho 8:7)

⁷ Võiks tõlkida ka «...oma kangelaste rohkuse peale.»

⁸ Siinkohal võib lisa lugemiseks soovitada Ain Kalmuse suurepärase romaani «Prohvet».

Kui Iisrael külvaks õigust, siis ta saaks lõigata headust – siin võib olla mõeldud nii headuse vilja, mida õiguse seeme kannab, s.t elumuutust, kui ka Jumala karistuse ja hävingu asemel Tema ustavusest, heldusest ja armastusest osa saamist. Jumal mitte ainult ei õpeta oma rahvale õigust, vaid valab seda tema peale nagu vihma, mis muudab maa viljakandvaks.⁹

Iisrael ei saa loota oma tee ega oma valikute peale – oma senisest hukatuslikust eluviisist rääkimata. Kui ta jätkab samamoodi, s.t patus, ebajumalateenimises ja üha enam vohavas ülekohtus, on häving paratamatu ning tuleb saatuse (või jumaliku) irooniana just sellesama läbi, millele Iisrael oma sõgeduses lootuse paneb: kes loodab valele, see osutub petetuks; kes toetub ebajumalatele, peab nägema, kuidas ebajumalad ise vangi viiakse ja ohvriks tuuakse; kes otsib abi suurvõimudelt, langeb nende meelevalla alla.

Senise künni läbi ülekohtuga rikutud maa asemel tuleb võtta kasutusele värskelt haritud uudismaa; õeluse asemele peab astuma õigus, valele ja vägivallale või omaenda jõule toetumine peab asenduma Issanda ning Tema headuse ja helduse otsimisega.

Jutluseks

Sexagesima pühapäeva teemaks on EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi «Jumala sõna külv». Selle aluseks on ilmselt pühapäeva vanakiriklik Evangeelium Lk 8:4–15 – tähendamissõna külvajast. Tulenevalt asjaolust, et traditsiooniliselt olid kolm paastueelset pühapäeva koos paastuaja nelja esimese pühapäevaga seotud usuõppijate süvendatud ettevalmistamisega ristimiseks, võib eel-paastuaja pühapäevade temaatika sõnastada ka järgnevalt: *Septuagesima* – kõik on kutsutud; *Sexagesima* – Jumala kutse nõuab seestmist pöördumist ja uuenemist; *Quinquagesima* – Jumala kutsele järgnedes tuleb olla valmis oma risti enda peale võtma ja ühes Issandaga kannatama.

Nii on *Sexagesima* pühapäeva keskseks sõnumiks üleskutse või manitsus pöördumisele (mille Jumal esitab ja viimselt ka teostab oma sõna külvates). EELK lugemiskavas teiseks lugemisaastaks antud Evangeelium (Jh 4:31–38) seda otseselt ei toeta, küll aga võib tuge leida Epistlist (1Kr 3:7–15), milles apostel Paulus rõhutab oma eluhoone Jumala armule ja Kristusele kui ainsale tõelisele alusele rajamise möödapääsmatust selle eeldusena, et võiksime kord saada osa igavesest tasust (lõikusest).

Prohvet Hoosea kogu oma traagilise armastuse looga kehastab suurepäraselt Jumala suhet oma truudusetu rahvaga ning Kristuse ennastandvat, lausa ennastunustavat ohvrimeelsust selleks, et neid, kes mitte mingil kombel ei ole Teda ega Tema armastust väärt, päästa ja hukatuse teelt tagasi tuua.

⁹ Vrd Ho 6:3: Tundkem siis, püüdkem tunda Issandat: Ta tuleb nagu ilus koidupuna; Ta tuleb meile nagu vihm, otsekui kevadine vihm, mis niisutab maad.

Just siin võiks olla ka seos pühapäeva Evangeeliumiga, milles Jeesus muuhulgas ütleb: «Minu roog on see, et ma teen selle tahtmist, kes mu on läkitanud, ja lõpetan Tema töö.» (Jh 4:34)

Jumala tahtmine on kinkida meile oma õigus, et meiegi võiksime külvata õigust ja lõigata headust; ilmutada meile oma armu ja heldust, et me ei hukkuks, vaid võiksime jääda püsima ja pärida igavese tasu taevas.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal on meid armastuses loonud ja oma armus ette ära valinud (hoolimata sellest, et Ta on näinud ette ka meie truudusetust).
2. Me oleme olnud Jumalale truudusetud, külvanud kurjust ja lõiganud ülekohtu vilja.
3. Jumal kutsub meid pöörduma ning kingib meile selleks oma õiguse, halastuse ja helduse.